

Docu over leven en dood Theo van Gogh

'Hij is een van de meest complexe mensen die ik ooit bestudeerd heb'

Hij waande zich onkwetsbaar, terwijl hij genoeg vijanden had en niemand veilig was voor zijn scherpe tong en pen. De prijs die Theo van Gogh (47) twintig jaar geleden betaalde voor zijn geliefde vrije woord was hoog. In de tv-serie *Theo van Gogh, de hunkering wordt door David de Jongh* een monumentje voor de cineast opgericht.

door Daphne van Rossum

Een paar kogelgaten in de Amsterdamse Lamsstraat herinneren nog altijd aan de gewelddadige aanslag die op 1 november 2004 plaatsvond op kluisterlichte dag en die bij velen nog op het netvlies staat. In die twintig jaar is er weinig veranderd, ondervond documentairemaker David de Jongh. 'Er werd me aan alle kanten afgereden vrij uit de Van Gogh Film Subsidies te citeren. We hebben onszelf moeten censureren voor onze eigen veiligheid. Ik vind dat een afgang dat ik dat heb moeten doen.'

Overstervende
Een loon nog jonge David de Jongh interviewde de Gouden Kalf-winnar ooit van thuis voor een radioprogramma. Delen van dat interview zijn te horen in de serie. Hij heeft me welkom in het achterkamertje van zijn huis, waar hij de laatste tien jaar woont. Daar stonden alleen een typemachine en een stoel. Hij ging zelf op die stoel zitten en ik bleef dus maar een beetje half staan half zitten in de vensterbank, terwijl hij overstervend verder bleef typen. Een intieme-rend setting, hij stelde me ook niet op mijn gemak. Toen ik eenmaal mijn zenuwen uitpakte was hij heel aardig en mocht ik alles vragen.

In de serie wordt gezegd dat het overleefden van Theo van Gogh een nationaal trauma is.

'Het is een litteken, een symbolische en iconische gebeurtenis die Nederland heeft veranderd. Mischien

heeft de moord op Theo laten zien dat we in een situatie zitten dat je niet meer kan zeggen wel je wil. Hij is geofferd om duidelijk te maken dat de zaken er zo voor staan in Nederland.'

Heb je dat zelf ook als een trauma ervaren?

'Het begon met Pim Fortuyn en werd bevestigd door de dood van Theo dat Nederland z'n onschuld is verloren. Dat klinkt dramatisch, maar zo veel ik het wel. Ik vergeet die week nooit meer. Toen ik het hoorde, maakte ik een soort shock. Ik wond het zo gruwelijk, zo beestachtig. Maar ik was vooral kwaad. En wat moet je met die kwaadheid? Die man die het gedaan heeft is een totale gek. Ik bet naar die plek gegaan en

'Hij is een van de meest complexe mensen die ik ooit bestudeerd heb'

Theo van Gogh werd twintig jaar geleden vermoord in de Lamsstraat in Amsterdam.
Foto: Daph van Rossum

na een paar dagen was het opgevoeld en fatuten daar alweer mensen.'

Provoceerde Theo van Gogh om het provoceer?

'Schoppen tegen heilige

huljes was zijn handelsmerk. Hij sprak over de boven ons gestelden en dat je die moet wantroeven. Het was in die tijd zo dat de heersende kritiek erg onderdrukt was. Dus je mocht

geen kritiek hebben op bijvoorbeeld censuur vanuit islamistische kring. Dus in zekere zin had hij door kritiek op de islam te hebben, eigenlijk kritiek op de heersende macht.'

Je hebt veel mensen uit zijn omgeving interviewd voor de serie. Was Theo zich bewust van het gevaar dat hij liep?

'Aan de ene kant zegt hij dat hij geen gevaar loopt en aan de andere kant voert hij een gesprek over gepaniseerd glas met zijn buurvrouw in 2004, dat was een rare tweeslachtigheid in hem. Ik denk ook wel dat hij bereid was om te sterven voor het vrije woord, zoals zijn vriend Theodor Holman ook zegt. Hij werd wel bewaakt, maar zoets wordt inmiddels wel serieuzer genomen. De politie reed af en toe langs zijn huis en dat was het dan wel.'

Wat heb je ontdekt over zijn werk?

'Hij heeft een aantal krankzinnige films gemaakt waarin felten en fictie door elkaar lopen. Hij is een van de meest complexe mensen die ik ooit bestudeerd heb. Wat ik echt goed vond waren zijn beelden, en hij was virtuoos in het spreken. Als je naar zijn dalingstijl de hunkering kijkt, waarin hij alles uit zijn hoofd doet, zie je dat hij een van de beste sprekers is van de Nederlandse televisie. Hij formuleert zo scherp, dat kan bijna niemand.'

Is voor haar Amsterdam de stad van drie moordpartijen?

'Zie heeft als kind in de oerlog gedwongen moeten kijken naar de executie van 35 verzetshelden op de Weveringhans, dat heeft haar denk ik getekend. Daarnaast is Theo ver-

noemd naar een broer van zijn vader die een verzetsheld was in de Tweede Wereldoorlog, die man is gefilmde bij de Amstel. En tot slot de moord op Theo in Amsterdam-Oost. Ik zie die driehoek helemaal voor me.'

How zou Theo naar deze tijd kijken, denk je?

'Aangezien we nu een rechtte regering hebben, kan ik me voorstellen dat hij die zou aanspoken en dat hij Wilders op zijn kenmerkende schertse manier een corrupte pygme op pleatszolen zou hebben genoemd.'

Theo van Gogh, de hunkering is van maandag bij Blikvoor op NPO2 te zien om 22.00 uur.

David de Jongh. 'Schoppen tegen heilige huljes was zijn handelsmerk.'

FOTO ALDO ALLESSE

